

Staf-Stenarne.

(Rekarnebygden i Södermanland)

Södermanland i vester innefattar de gamla Wingåkers- och Rekarnebygderna, fordom genomskurna af segelbara vattuleder. Den förstnämnda skall, under namn af Wikingakir eller Vikingåker, innefattat Östra och Vestra Wingåker, Österåker, Stora Malm, Skyllinge och måhända äfven Julita Socknar*). Man har, till följd af benämningen Wingåker, derstädes förekommande ortbenämningar och sägner, men hufvudsakligen af Innebyggarnes skiljaktighet från sine grannar i lynne, utseende, språk, klädedrägt m. m. velat draga den slutsats, som skulle Wingåkersboerne leda sin upprinnelse från en främmande folkstam, hvilken i fordna dagar der bosatt sig; och ehuru väl i afseende härå, någon bevisning ännu icke åstadkommits, har likväl meningen för många liknelser för sig, att kunna förkastas**).

Rekarnebygden består af flacka, långsträckta uppvallningar, hvilka genomsträvas af mar-skogiga, till utseendet nedtryckta, sträfva stensträckor. Skulle benämningen kunna härledas från namnet *Reckar*, är den ganska gammal. Ordet förekommer nemligen i urkunder af erkänd ålder***). Någre hålla likväl före att det rätteligen är att härleda från *reda*, utreda, utrusta, eller *rida*, och föregifva att Rekarne "varit en viss indelt trakt för *Red-karlar* eller dem, som bordt tjena till häst, och deraf fått sitt namn." Ordet *Redkarne* förekommer dock, oss veterligen, hvarken i äldre eller nyare handlingar. Förklaringarne kunna utan svårighet sammanjemkas. — Huruvida i fordomtima, Rekarne innefattats i de båda nuvarande häraderne Öster-Rekarne och Vester-Rekarne, låter sig svårligen bestämmas. Rudbeck vill hafva det sålunda: "Rekare, det är Konung. Hela Svearnes land runt kring Laugen eller Mälaren, kallas (kallades) Rekarebygden, skiffat i Västre, Norre, Södre och Östre Rekarna, emedan Konungarna och all dess förnemste Slechtingar, hade der sitt säte †)." En dikt i stort!

*) I en handskrift från 1690-talet uppgifves, hurusom "de gamle efter sine förfäder berättat," att på den s. k. Kapellsbacken vid Sjöholms Säteri i Östra Wingåker, varit ett Kapell, "thertill icke allenast Wingåker (i vidstr. bemärkelse) uthan ock Store Malm och Skyllinge Sochnar i förtijdhen hördt hafva, och ther haft sine begravningsstādher, förr än the hafva haft mæckt, att uppbyggja sigh kyrkior", så att byar i dessa socknar, på 3 och 3½ mils afstånd härifrån, "varit i Lijkforsell tillsammans."

***) Om Wingåker och dess innebyggare är mycket ordadt. Det mesta deraf hvålfver sig likväl kring några få iakttagelser. Vi ämne framdeles allmångöra sägner och sånger från denna bygd, och blifva då i tillfälle att yttra oss rörande Vingåkrarnes ursprung. Ett skönt qvinnansigte i Rekarne — och sådana finnas — är merändels ljusst; håret nästan ljus-gult och ögonen blå. Kring Vingåkersflickans långgrunda, finbleka ansigte ligga mörka lockar.

****) Såsom i Eddan, Hrolf Krakes Saga Capp. 3 och 4 (i versarne), Herv. Saga Cap. 7 och flerstädes, samt synes beteckna en konungslig kämpa-svit.

†) Atlant. del. I, pag. 748.

Likasom Wingåkrarne ansetts leda sin upprinnelse från en främmande folkstam, är en "stamolikhhet" vorden tilldelad äfven Rekarneboerne. Den torde likväl vara lika obevislig, som den är obevisad. Icke destomindre urskiljes utan svårighet hos Rekarneboerna, egenheter, i afseende å så väl lynne, som språk, serdeles uttalet, ehuru de tvifvelsutän äro att härledas ur andre omständigheter. Ej utan skäl har man anmärkt en härstädes rådande trotsighet och tilltagsenhet. Dessas anförvandt är hetta, och den saknas icke här. De äro foster af ett, för att så säga, *sjelfviskt* i lynnet, ett drag, som, ehuru i ädlare bemärkelse, fordomdags tillhört hela Svenska folket. Rekarne-boen står i följd häraf, hos grannarne i ett visst rykte för dugtighet eller karlavulenhets*), ehuru, af nyssanförde skäl, han icke äger ett deremot svarande anseende. Språket, särdeles hos allmogen kring Städerna, närmar sig ganska märkbart skriftspråket**). Uttalet är raskt, men saknar värdighet***), och hvad utseen-det beträffar, företer det blott egenheter, utmärkande Svenska folket i allmänhet.

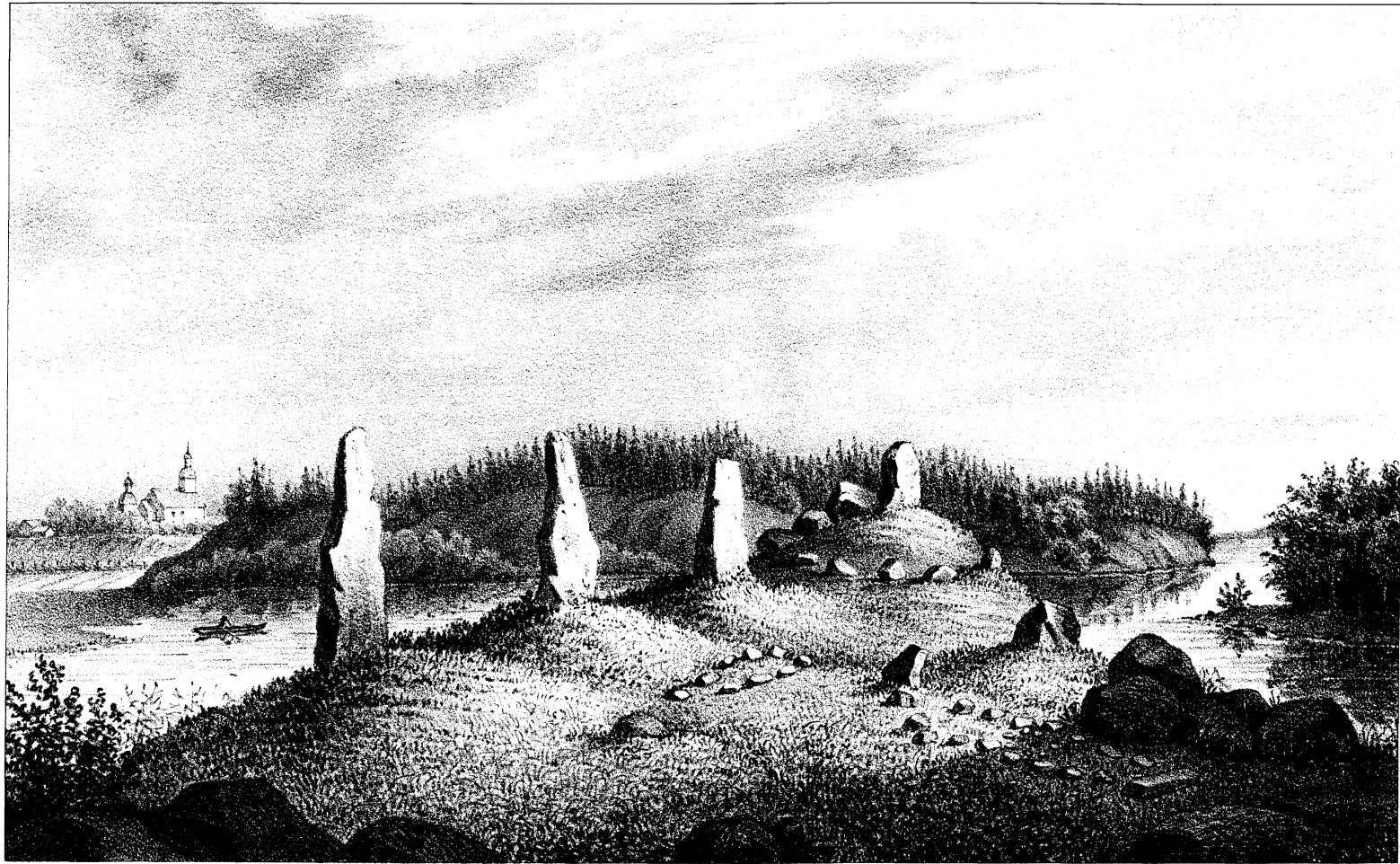
Rekarne-Härader äro rike på fornlemningar, och efter deras sträckningar kunna icke sällan gamla farleder spåras. Vi antage såsom ådagalagd, tillvaron i fordna dagar af en sådan mellan Nyköpingsskären och Hjelmaren. Att en dylik, kanske flere, en gång förenat, äfven Hjelmaren och Mälaren, om än någon sådan icke kan antagas hafva följt sträckningen af Eskilstuna- (fordom Qvissla-) ån, blifver vid aktgifvelse på skaplynnet af trakten mellan dessa sjöar, klart. Öfvergångne till sänkningar, i hvilka ofta en strands växtlighet är att finna, följas de af skrofliga, ofta kala berg- eller höjdsträckningar, bärande på sine hjessor, forntida värn och vårdar. En sådan sänkning begynner vid den bugt, hvilken Eskilstuna-ån bildar vid Gultbrunn i Forss Socken, samt fortgår genom flere byars ägor, till dess den, icke långt från Hynnevad- eller Hyndevadfallet, åter mötes af samma vattudrag.

Stränderne kring denna å, från dess mynning vid Näsjöviken till Eskilstuna, göra ett märkligt undantag från Rekarnebygdens skaplynne i allmänhet. Omvexlande, nordiskt storartade skapelser möta här ögat; och skulle i detta afseende särskildt kunna utmärkas, trakterne kring Rosenberg, Skogstorp och Hynnevadsfallet, hvilka trakter alla ligga vid hvarandra. Från en af skog och larmande vatten omgifven, reslig klippa vid Hynnevadsfallet äger man en, i sanning, hänförande utsigt. Vid klippans fot, ett rörligt mörker, i hvilket fallet oaflett stänker klara droppar; höga granar, sträckande barriga grenar öfver svallet, som ville de dölja dess oro, eller mana till frid; det lugna vattnet ofvan fallet, liknande en stilla insjö, med utskjutande, af ymnig vass och

*) Här af talesättet hos en skrytande Vingåkrare: "Hvem är ej så god, som en bonde på Rekarne."

**) Blott ett exempel: "jag frågade flicko," jag frågade flickorna. I Westm. säger man: "ja fräkte flekkuna."

***) Vi skulle knappt anført sistnämnde omständighet, om icke innebyggarna uti ett närliggande Härad, nemligen Daga, utmärkte sig, just för en sådan värdighet och manlighet i uttalet. Vi hafve icke hört en skönare svenska, än här.

Stenar. 11b.

Tr. hos Hårdh & Co

STENAR. 11b. SÖDERMANLAND.
(Södermanland.)

och prunkande svärdslijlor bekransade löfdungar; längst bort öfver den klara vattenytan, på en uppstigande ås, bland lummiga lindar, Husby åldriga kyrka, och derjemte en mörk skogsrand, betagande åskådaren, anblicken af det täcka Ryningsberg.

Läsare! vill du ha himmel öfver taflan så måla den sjelf.

Från nyssnämnde klippa urskiljer ett skarpt öga, å en af södra strandens uddar på Husby bys ägor, tre högreste bautastenar, och närmare betraktadt finnes fornminnet vara omgifvet af grafkullar och stensättningar.

På spetsen af höjden är ättehög af tolf stegs tvärdrag, omgifven af en fullständig, enkel fotkedja samt försedd med en bautasten af nära en alns höjd, jemte hvilken ligger en lägre klumpsten. Härifrån utgår mot södern en rad af bautastenar, af hvilka den närmaste, belägen på $2\frac{1}{2}$ stegs afstånd från kullen, är $2\frac{1}{4}$ alnar hög (stympad), den andra, sex steg härifrån, $2\frac{1}{2}$ alnar, samt den fjermaste, $5\frac{1}{2}$ steg från denne, $2\frac{3}{4}$ alnar hög. Sexton steg öster härifrån träffas en fylld stenkrets af sex alnars tvärdrag, och ännu sexton steg längre bort, en Skeps-sättning, samt nio steg från denne, åter en fylld stenkrets. Skeps-sättningen, hvilken äger en hög, nästan spetsig, utåt hvass försten, samt en aflång, flat akterhäll, men saknar styrsten, har å hvardera sidan tolf radstenar, och är 18 steg lång samt 5 steg bred. Midt i densamma förefinnes på en mindre upphöjning, en af sju kullerstenar *sammanlagd* krets. I närheten förekomma dessutom talrika spridda grafminnen. — Blott en enda äldre efterrättelse angående detta minnesmärke är kommen till vår kunskap. I en skrift från 1668 förmåles, att Husby "Församblingenes största deel är aff Skogh och Ödemarck icke så långt sedan upptagen och excolerat" *), och att förthy intet skrifvärdigt här finnes, "uthan allenast fyra steenar, tvenne halftredje aln och tvenne 2 alnar höge, ståendes uppreste just i rad, uppå en liten backe i Husby Qvarngärde neder vidh åen; mellan den första och andra är $4\frac{1}{2}$ aln, mellan den andra och tredje $3\frac{3}{4}$, och emellan den tredje och fjerde 8 alnar; desse stenar äre djupt nedergrafne i jorden och kallas *Jettestenarna*, men inga ruunbokstäfver finnas them påskrefne, icke eller någon tradition eller Saga är om them."

Vi hafve ansett detta, hittills föga kände forminne destoheldre förtjena uppmärksamhet, som, oberäknadt dess sällsamma utseende, tillvaron af en gammal segelled mellan Hjelmaren och Mälaren deraf synes vinna styrka. Ättehögen med dess fotkedja utmärker en man af anseende, bautastenen kämpen och skeps-sättningen Vikingen. Kretsarne äro, utan tvifvel kämpaföljets (Reckarnes?) lägerställen. Allmogen förmåler, att en *Jette* ligger i högen, och föregifver, att han blifvit "upbränd." Bautastensraden, hvilken, efter hvad af ofvanintagne efterrättelse kan inhemtas, 1668 innehållit fyra, och längre tillbaka, måhända ännu flera sådane stenar, kallas *Stafstenarne*. Rörande anledningen till benämningen har man sig intet bekant.

Ordet Staf är svåra mångtydigt **). Finge man derutur draga betydelsen af Staf eller Stafn, samt hänföra denna till Skeps-sättningen, vore förklaringen

*) Uppgiften motsäges af Husby Sockens talrika fornlemningar.

***) Ihre uptager 6 till 8 olika bemärkelser.

gifven. Dikman förmenar att Staf betyder grift *), och äfven Peningsköld öfversätter ordet med *grift och likställe* **). Eljest synes oss antagligt att stenarne fått namn af deras staf-lika utseende, så vida de icke utmärka en gammal gräns, måhända med afseende å en härstädes afbruten vikingafärd ***).

Vi hafva sagt, att i Husby socken, ett stort antal fornlemningar förekommer. Vår afsigt är icke att denna gång upräkna och beskrifva dem. Endast någre få vid den antagna fordna farleden skola fästa vår uppmärksamhet.

På åsen och höjderne kring Husby kyrka finnes en myckenhet ättekullar. De sträcka sig härifrån in i parken vid Ryningsberg och fortgå, jemte sänknin-gen och vattudraget, till slätten mellan Eskilstuna och Thorshälla. Anmärkningsvärdt är, att högst få krätsar och ingen enda kiludd eller bautasten härstädes förekommer. På bergen, serdeles der de bildat pass, resa sig väldiga ringmurar. En sådan är att se å en hög klippa på Stenhy ägor i Fors socken. På ett närliggande berg, gent öfver sänknin-gen, är uppfördt ett större *vårdrör*. I skogen å den så kallade Vestermarken närmare Eskilstuna, på Intagsberget †), samt på Båtsmansbacken förekomma likaledes tydliga lemningar efter borgar. "På Villesta ägor i Kloster Sochn, gent emoot Skiulesta Ström (blott några famnar från ån) ligger ett bärg, derpå finnes en ringh murat med grååsten, säges fordom der varit en Skans." "På Grönsta ägor och uthom dess hagar i Kloster Sochn finnes ett högt bärg och kallas *Ringhäll*, - - hvaruppå är en ringmuur af grååsteen, - - - der uppå äro tvänne ypna rämnor likasom portar" ††). En märkvärdig, hittills okänd hållristning å ett berg på Kälby ägor i Fors Socken, icke långt från Hynnevadfallet, skall, jemte andre sådana i trakten, blifva föremål för en serskild afhandling †††). — Vidare förekommer på Hellby ägor å Tunbo-moen, bland ättechögar, en rund mur af 73 alnars omkrets, men af högst obetydlig höjd, utom hvilken äro reste fyra, omkring

*) Anm. öfver Runstenar. p. 140—141. Den del af runskriften, i hvilken ordet förekommer lyder sålunda: li i stafi, skipi liku vistarla, hvilket sålunda öfversättes: han ligger i grofften, hvilken är lik det Skeppet som foor västeruth. Förf. tillägger: "Staf det är grift, ty har man at observera, at de byar, som beta Staf, Stafby (eller en Staby) Stafva, Staf-anger, de ähro bygde vid, eller hafva högar och grafbackar i negden vid sig." Liljegrens läsart: li i staf skibi: liku vistarta synes antyda att med staf-skib (staf-skepp) menas en Skepsättning.

**) Annot. in vit. Theoder. p. 487—488.

**) I beskrifningen till en öfver Husby och Vreta ägor, år 1723 upprättad Charta, finnes rörande stället (Sjöhagen) der fornminnet är beläget, följande antecknad: "En haga vid Hyndevas ån emoot de andra hemanens ängiar vid *Staffans stuga*." — Öfver ägorne finnas dessutom Chartor af åren 1807 och 1834. — Ställen i Södermanland, på Härads- och Socknegränsor, med namnet Staf, förekomma till ett stort antal.

†) Detta berg företer äfven en annan märkvärdighet. I en mindre gråtta härstädes, hvars trånga öfning skyles af dvärgbjörkar, tindrar, vissa årstider, ett *skönt smaragdlikt sken*. Det är den här förekommande lilla mossväxten *Schistostega osmundacea*, som sprider detta sken. Ett underbart skapelsens alster!

††) H:skr. af G. Lithovius fr. 1686.

†††) Allmogens förklaring öfver de härstädes förekommande bilder m. m. synes oss lika märkvärdig, som ristningen.

en aln höge stenar. På södra sidan finnas tvänne invid hvarandra lagde kretsar *).

Sist kunna vi icke underlåta att yttra några ord om ett i Råby socken förekommande minnesmärke. I ett berg på Kohlsta ägor i denna Socken finnes en grotta, af allmogen kallad *Rangle Kyrka*, om hvilken en mängd sägner höras. Genom en trång och mörk öppning i berget nedkommer man i ett af lodräta bergväggar omgifvet rum af några alnars höjd och vidd. Det hela har ett underbart utseende. Man utvisar i gråttan, altarsten och altarkrets, och är säggen allmän, att fordomdags, onda andar här bedrifvit afgudereri, hvarföre man ogera besöker henne. Den trånga nedgången till densamma är ock i sanning afskräckande.

*) Peningsköld upgifver, att "Väster Rekarne härad uppå Tumbo-ås förrättat sin gudstjänst, i ättehögar begrafvit sine döde och här *afhört sin lag och rätt.*" (Handschr. Saml.) Äfven Fant upptager ett Domaresäte härstädes. Ofvanupgifne fornlemning är en af de mest sällsynta i landet. Vi torde återkomma till den.

Svenska Folkvisor.

That old and antique song;
Methought, it did relieve my passion much;
More than light airs and recollected terms,
Of these most brisk and giddy-paced times.

SHAKSPEARE.

Den afdelning, hvilken härmed begynnes, kommer att upptaga en samling af hittills icke allmängjorda Allmoge-sånger från åtskilliga Landskap, äfvensom af märkligare förändringar, vare sig i afscende å ord eller melodi, af redan utgifna Svenska folkvisor*). Det är en sanning att de tvänne högst dyrbara samlingarne af Svenska Sångminnen från forntiden, hvilka skådat ljuset, innehålla det hufvudsakligaste, och måhända äfven det skönaste af fornsvensk sång, äfvensom att förtjensten af deras utgifvande först af en efterverld lærer fullt för fullo erkännas; men det är ock visst att äfven i denna del af forskning, åtskilligt återstår för fornvännens åtgörande. Och der ligger magt uppå, att hvad härvid förhafves, snart utföres**). Folkvisans yttersta tid är inne. De smägtande airerna stanna icke mer inom deras hemland, Städerna, men gå såsom stinkande smittor öfver landet, och om än i aflägsnare trakter, ett och annat äldre sångminne ännu fortlevver, hafva de åter i andre, i större eller mindre mohn, rönt inflytande af sednare tiders konst-sång. Med ett ord: sången öfvergår i andra toner. Är den osvensk blott — nog är den skön.

Det är icke vår afsigt, att medelst dessa landsbygdens enfaldiga qväden våga det oerhörda försöket, att, på bekostnad af den sångkonst, som gjort sig gällande, uplifva gammal svensk sång***). Såsom hvar fogel sjunger efter sin näbb,

*) Vi sakna ännu en samling af Svenska Folk-sånger. Landet är, i jemnförelse med den öfriga norden, fattigt på äldre urkunder, men hyser tilläfventyrs det största förrådet af sånger — en stor del af obestriddig ålder. "De gå hoos oss," säger Rudbeck, "ibland gemene Man, så väl som i alla andra land, dageligen; och tror jag nappast att i någon ort de så behållas från Slechte till Slechte som hoos oss: äro och mindre genom tiderna ombytte, än hoos andra: aff de skiäl, att vårt Land alldrig aff fremmande Herskap är öfverväldigat; icke heller med handel och vandel så öfverhoopat, som andre, hvarigenom våras Sånger äro då minst med fremmandes beblandade eller förfalskade." — Den samling af Svenska Folksånger, hvilken vi under några år förvärfvat, skall framdeles i denna skrift allmängöras.

***) Våre unge Lärde draga verlden omkring efter poesi. En poesi att gråta åt. Det är derföre hos oss numera ingen brist på slika oförtullade, men derföre icke mindre dyrköpta blöt-varor från Frankrike, Italien och sjelfva Indien, och den inhemska tillverkningen är på god väg att taga en rätt känbar smak af dem. I Nordens skogar bortdör derunder en poesi — en musik, som tager med sig i sjelfva sorgen sin friskhet. Man aktar ej derpå.

****) Under det att man beskärmat sig öfver "de fries" brist på kärlek till fäderneslandet, har, tid efter annan, den friaste bland dem, i ämnen, hvarom här är fråga, likväl uttalat sant fosterländska åsigt; eller är det t. ex. icke ett stort i den önskan, att vi måtte på scenen få göra bekantskap med "en Musik af verkligt Svenskt ursprung, som bör kunna blifva beslägtad med våra gamla folksångers art"? — Orden läsas i N: 256 af Aftonbladet för sistl. år.

har ock hvar tid sitt oförgrifliga sångarsätt, grundadt på arten af det rådande behovet, och om än detta understundom finnes öfvergånget till lust att hafva intet behof, blir det likväl alltid oförnuft att komma dervid. Allt gälle hvad det kan! Framtiden faller domen. Det är för den — endast för den vi tecknat dessa sånger upp.

Harmonien är af vår skicklige Cronhamn.

1.

(Denna visa, hvaraf en förändring, upptecknad i Östergöthland, förekommer i "Brage," sjunges i Södermanland).

Och Riddaren han talte till unga Hillevi:
 "Hur länge vill du vänta, om jag bortreser nu?"
 Ibland rosor.

"I femton runda år jag dig vänta må;
 Och kommer du intet då, så väntar jag ändå",
 Ibland rosor.

Och Hillevi hon somna' uti Riddarens famn;
 Hon vakna' intet opp förr'n i sjunde Kungaland,
 Ibland rosor.

Och när hon vakna' opp och såg sig omkring,
 Hon såg då intet mer, än himmel och haf
 Ibland rosor.

Hon såg då intet mer än himmel och haf,
 Och tie granna tärnor, som satte kronan på,
 Ibland rosor.

Hon såg då intet mer än himmel och haf
 Och tretti unga Riddare för henne buga sig
 Ibland rosor.

2.

(Upptecknad i Norberg Socken af Westmanland).

När jag var ett litet barn, begrafde de min mor;
 Intet var jag gammal när de jordade min far.
 Hvad skulle jag intet sörja?

När jag kunde valla, vea *) se'n och vända slag**),
 Intet var för tungt för mig och intet var i lag.
 Hvad skulle jag intet sörja?

*) Vea, hugga ved och hemföra den. **) Göromål vid slåttern.

Allramäst så sörjer jag den vän jag gaf min tro;
 Långt är himmelen från jord, långt gick han från sitt ord.
 Hvad skulle jag intet sörja?

Fyra långa år så har jag väntat på min vän;
 Kommer han tillbaka, blir det bättre igen.
 Hvad skulle jag intet sörja?

Liten fogel qvillar uppå rosendeqvist;
 Sorgeliga sjunger den, som vännen sin har mist.
 Hvad skulle jag intet sörja?

3.

(Denna visa med dess melodi är upptecknad i Harbo Socken af Westmanland).

Och jungfrun står på högans berg
 Såg ner i djupa sjö;
 Så fick hon se skepp kommande :,
 Det var ett Riddarskepp.

Den yngsta, miusta Riddaren
 Som uppå skeppet var,
 Han ville med jungfrun trolofva sej,
 Så unger som han var. — —

Anm. det följande af visan öfverensstämmer i det närmaste med den i Geyers och Afzelii Saml. upptagne förändringen af N:o 31, hvarest likväl melodien saknas.

4.

(Upptecknad 1828 efter sång i Westmanlands skogsbygd).

Och jungfrun gick sig åt ängen
 En fager morgonstund,
 Att hemta sig de rosor,
 Båd' röda och blå.

Och när hon kom uti ängen
 Bland rosor röda och blå,
 Det hände sig att kärleken
 Den rann i hennes håg.

"God dag min sköna jungfru,
 "God dag min blomma fin!
 "Jag såg väl ingen fagrare
 "I denna äng, än J."

"Har du ej sett någon fagrare
 "I denna ängen, än jag;
 "Se dessa liljebloster då,
 "Som hvälfva uppå strå."

Och Ungersven han dröjer ej,
 Tar jungfrun uti sin hand.
 "Trolofva mej, trolofva mej,
 "Om det är edert behag."

Och Ungersven han dröjer ej,
 Tar jungfrun uti sin famn.
 "Nu är du min och jag är din
 "Bland alla blommor små."

5.

(Från Torna Härad i Skåne).

Och Bonden han körde till furre-skog
 Hopp fa la la, trala la la la
 Der såg han en kråka, som satt och gol
 Hå hå, huru gick det då?

Och bonden han vände då om igen
 Aj, aj, den kråkan hon biter mej

Och gumman hon satt vid sin spinnrock och spann
 När såg du väl kråkan bita en man?

Och bonden han spände båge för knä,
 Så sköt han den kråkan i högsta trä.

Och kråkan så förde han hem i sitt hus
 Af talgen så stöpte de tolf pund ljus.

Af dunet så gjorde de bolster till säng
 Så att det räckte åt piga och dräng.

Och köttet så salta de in uti kar
 Förutan en surstek, som gömdes åt Far.

Af skinnets så gjorde de tolf par skor
 Förutan de tofflor, som skänktes åt mor.

Af vingarna gjorde de solesfjär'
 Som flickorna nyttja i vackert vä'r.

Af skrofvat så gjorde de ett gyllene skepp
 Det största, som uppå hafvet geck.

Af näbben så gjorde de en spira så lång,
 Af hufvudet gjorde de en kyrko-tupp.

6.

(Upptecknad efter sång i Hed Socken af Westmanland. En märklig förändring af visan förekommer i Nerike, och skall, jemte melodien, framdeles allmängöras).

Det led sig så sent till en aftonstund,
 Medan sjögarna gå.
 Det gingo två jungfrur i rosende lund.
 Tro mina ord!

Den ena hon förde sig så gladeligen an,
 Medan sjögarna gå;
 Den andra bar sorgen i sitt unga sinn'.
 Tro mina ord!

Den ena hon talte, den andra hon teg,
 Medan sjögarna gå.
 Den ena hon sjöng, men' den andra gret.
 Tro mina ord!

"Hvad lönar det du faller så stridan en gråt?"
 Medan sjögarna gå.
 "Hvad lönar det dig att du sjunger så hårdt?"
 Tro mina ord!

Och ungersven han står intet långt derifrån
 Medan sjögarna gå,
 Fick höra hvad de jungfrurna tala må.
 Tro mina ord!

Och ungersven han går sig helt varliga fram
 Medan sjögarna gå.
 Så tager han henne, som gråter, i sin famn.
 Tro mina ord!

Det var den ena jungfrun blef nu glader i sin håg,
 Medan sjögarna gå.
 Det var den andras hjerteblood på gröna gräset låg.
 Tro mina ord!

Ur blodet så växte det en fager lilja fram
 Medan sjögarna gå.
 Och aldrig skall någon få veta hennes namn.
 Tro mina ord!

(Forts.)

Bref

Långsamt.

Nr 1. *Och Råd-daren han tal-te till un-ga Höl-le-vi: Hur län-ge vill du vän-ta om*

jag bort-re-ser, nu's hur län-ge vill du vän-ta, om jag bort-re-ser nu's i bland rö-sor.

Måttligt fort.

Nr 2. *När jag var ett li-tet barn be-grat-de de min mor. In-ter var jag gammal, när de*

for-da-de min lur. Hvad skul-le jag in-ter sor-jäs

Nr 3. *Och jung-frun stån-dar på höganberg såg ner i djv-parn sjö så*

lick hon se skepp komman-de; så lick hon se skepp komman-de; det var ett Råd-dar skepp

Nr 4. *Och jungfrun gick sig åt än-gen en la-ger mor-gon-stund. Och jungfrun gick sig åt*

an-gen en lager morgon-stund, att hem-ta sig de rö-sor, båd rö-da och blå.

Raskt.

Nr 5. *Å bonden han körde till turreshög. Hopptulla la, trada la - la. Der såg han en kråka som satt å gol. Hä hä huru gick det då.*

Å bonden han körde till turreshög. Hopptulla la, trada la - la. Der såg han en kråka som satt å gol. Hä hä huru gick det då.

Bref från Skåne, rörande dess fornminnen.

Första Brevet.

Vi hafva ofta, i de skönare ögonblicken af vår lefnad, oss emellan väckt frågan om det förhållande, som kunde och borde ega rum, ej blott emellan studium af ett lands naturalhistoria och dess folks kulturhistoria, utan äfven i allmänhet mellan Naturforskning och Fornforskning; och de beröringspunkter, hvilka dessa båda ämnen, sedda från en högre synpunkt, förete, hafva erbjudit oss så mycket herrligare och njutningsrikare stunder, som de aldrig varit jäfvade af våra inbördes tänkesätt. Huru skulle de också kunna vara det, då ej allenast sjelfva sättet och gången af forskningarna, att utur den dunkla väfnaden af föregående verkningar utreda förberedelserna till naturens och andens herrligaste alster, erbjuda så mycket gemensamt, utan äfven deras förenade bemödanden först synas kunna lyckas att i lefvande drag framställa gestalten af detta framskridande och öfver dess väsende i fridsäll anda besvara till och med sådana frågor, som väl äro gemensamma för allehanda folk, ja ytterst förenar dem?

Under det jag derföre lemnar i sitt värde deras åsikter, som tro sig så mycket bättre gagna både sig sjelfva och sin vetenskap, derigenom att de strängt afskilja den från all beröring med andras, likgiltiga för allt, som de ej anse väsendtligt för sin sak, önskade jag åtminstone visa dig, att jag ännu hyser ett lika öppet sinne både för det ena och det andra af de studier, som ofta utgjort våra gemensamma förnöjelser, som båda synas egnade att gifva noggrann verksamhet, friskhet och sund näring åt hvarje forskning, och som vi med skäl kunna anse för de herrligaste minnen af vår hembygd och den säkraste grund för vår fosterlandskärlek.

I denna anda, och vida skiljd från allt tadelbegär, har jag alltså nu äfven gjort några strödda iakttagelser på den så mycket omtalade Skånska slättbygden, och skyndar att meddela dig dem, som röra dess fornminnen, under förhoppning att det ej skall vara dig ovälkommet, hvad jag i förbigående derom kunnat inhemta. Väl kunde det tyckas, som skulle denna trakt erbjuda föga eller intet af intresse för fornforskaren, som skulle det natur-poetiska elementet — detta sköna föreningsband mellan naturvännen och fornvännen — på Skånska slätten helt och hållet gått förloradt tillika med bäckarnas försinande och lundarnas sköfling, samt öfriga forntidsminnen långt för detta vara förhärjade i en ort, som är ämnad att vara idel åker, och der man uteslutande äflas i denna rigtning. Men en hastig öfversigt visar att detta icke så alldeles är förhållandet, och att man tvärtom, i flere afseenden, härstädes förnimmer spåren af forntidens jätteväsende tydligare, och likasom känner flägten af dess anda lifligare och på närmare håll, än på många andra ställen i Sverige, der sådana minnesmärken äro till. Detta är icke eller underligt i ett land, som till sin daning är yngre, som väl i anseende till sitt läge, milda luft och starka växtlighet så tidigt, som möjligt inbjudit till bebyggande; men som till stor

del ännu knappt hunnit arbeta sig upp ur gyttjan, och hvars odlare nöjdt och troget följt den långsamma gången af naturens stigande sjelfutveckling: der denna följaktligen, oförsvagad af konsten och i sin fulla ungdomlighet, måste betraktas såsom stor och öfverväldigande, samt häfden och traditionen med sina gudasvar ännu äro helgedomar, hvilkas lampa ej blifvit öfverglänst af tidens många irrbloss.

På ett eget vis och rätt väl antydande naturbeskaffenheten tillika med forntidens andliga och materiela lif, samt likasom utpekande de åtskilliga motståndskrafter, med hvilka man i det ena och andra afseendet haft att kämpa, och som till en del ännu synas gäcka våra bemödanden, behandlar Folksagan derföre äfven här i enkla och merändels dystra drag de särskildta föremålen, befolkar ättechögar och deras omgifningar, hedar, gölar, enskilda fältstenar o. s. v. med hemlighetsfulla väsenden, till hvilka det ej är godt att komma i fiendtligt förhållande, men som också kunna skänka sina älsklingar lycka, och omtalar, under den allmänna benämningen af Jättar, de främmande makter, som i fornda dagar beherrskat landet, och om hvilka de äldsta monumenterna ännu bära vittne, emellan, eller mot hvilka striden varit väldig och måhända ännu icke är till fullo utkämpad.

Såsom jag i det följande, vid beskrifningen af hvarje serskildt fornminne, äfven ämnar anföra *Sägner* derom, vill jag här blott, såsom exempel huru sagan betraktar dessa hemska väsenden, nedskrifva tvänne, hälst dessa äro hämtade från en krets af fornminnen, hvilka jag denna gång icke har tillfälle att beskrifva:

Uti Karaby (Karleby) Socken, Harjagers Härad, är en ättechög, som kallas *Vashögen*, i hvilken *Underjordiskt Folk* säges bo. "En man och en qvinna, som bodde i närheten, stodo i förbund med detta underjordiska folk och njöto af det hvarjehanda förmoner. Mannen gjorde dem åtskilliga tjänster; likaledes ock qvinnan. Bland annat spann denna garn åt dem och frambar detsamma om aftnarna på en tallrick till högen, hvarefter det om natten blef intaget deruti. Till vedergällning härför försåg det underjordiska folket deras stuga rikeligen med mat och dryck, och detta behöfde icke en gång afhemtas, utan kom lika väl till dem. Deras kruka fylldes med det ljusligaste öl, men man måste alltid blunda då man drack deraf, ty tittade man ner i kärlet fanns der endast spindelväf. Qvinnan var strängeligen förbjuden att spotta på den tråd hon spann åt detta folk. En gång ville hon likväl fresta, om de skulle märka det, eller lika väl emottaga garnet. Men se! från den stunden var det ock slut med alla gåfvor." —

"I den närbelägna hyn var det en gång en så häftig eldsvåda, att föga kunde räddas och till och med någon blef innebränd. De närboende skyndade från alla håll till hjälp. En af dessa mötte under vägen en man, som i allt lugn gick derifrån, och sporde honom med förundran om icke äfven han sett eldsvådan. Denne svarade hänfullt: "de steka fläsk derborta," och gick sin väg. Då fann han att det var *Gubben i Vashögen*, med hvilken han talat."

Den trakt af Skånska slätten, öfver hvars fornminnen jag vill meddela dig några strödda underrättelser, företer en verkligt både rik och storartad tafla. Från de så kallade *Rönebergs Högar*, i midten af Häradet med samma

namn, en half mil ofvanom Landskrona, erbjuder sig en utsigt, som i sitt slag är den utmärktaste, hvars kolossala vidd väl gör föremålen något sammanflytande, men hvars hufvudintryck är ädel lefnadslust, den der icke förfelar att hos åskådaren väcka en lika glad längtan att i den sköna skapelsen skåda sakerne på närmare håll. För att i största hast teckna dess grnddrag må jag blott nämna: Sundet med sina långa rader af seglare, ön Hven och hela den täcka Danska kusten med Köpenhamn i vester; Kullabergs solbeglänsa toppar, lungt nedskådande på Helsingöhrs Kastell i norr; hela längden af den mörka, vilda, klippiga, skog- och källrika Söderåsen i öster; och i söder, så långt synkretsen når, den jemna, leende slättbygden, med strimma vid strimma af låga, hvitmenade bondgårdar, och beströdd med kyrkor och herregårdar i sina parker, der Lundagård måttligt höjer sig öfver horisonten och Romeklint längst bort badar sig i skyarna. — Från dessa högar utgå nu mina antiqvariska iakttagelser, och till det omgifvande Häradet vill jag till en början inskränka beskrifningen.

Rönebergs Härad, som omfattar trakten ofvanom Landskrona från hafvet till Belteberga- eller Tågarps å, genomstrykes af en bred, här och der sig sänkande sandås, som bildar en kedja af höjder, eller backar med långa sluttningar, tager sin början med Röneberga-höjden, fortsättes uti Vadensjö- och Rosenhällshöjderna, och sträcker sig mot nordvest, småningom närmande sig hafvet, till dess den vid Glumslöf midtför Hven når dess kust. Landet, som å ömse sidor är lågt och isynnerhet åt hafssidan nästan alldeles jemnt, dock midt efter lägst, så att många gölar, bäckar eller mador der bildas, består af en lös sandblandad lera, har mycken vattensjuk mark, egnar sig på många ställen ännu icke rätt väl till vintersäde, samt kan visst icke kallas väl häfdadt, då man föredrar torfbränning framför dikning och annan skötsel. Dock finnes här äfven mycken af ålder brukad åker, isynnerhet kring byarna och de gamla gårdarna, samt vid kusten; men enskiftet har här, såsom på andra ställen, i mer än ett fall våldsamt rubbat gamla förhållanden. Krafterna ha delats, intressena småaktigt splittrats, och de flesta bygder af Skånska slätten, (en landsort, som kanske minst af alla var mogen derföre) af naturen stora sammanhängande massor, bli för alltid ur stånd att handla i något stort, gemensammare intresse.

Att orten från de äldsta tider varit starkt bebodd, synes rätt väl af den mängd fornminnen, som här finnes. Höjderna och deras sluttningar äro beströdda med hopar af ättechögar, och kusten är äfven dermed försedd. På jemnare trakter förekomma här och der enskilda högar; blott de lägsta trakterna sakna dem alldeles. Den anseeligaste bland dessa ättechögskretsar, både i anseende till högarnes läge, antal, storlek och orubbade skick, är otvifvelaktigt Rönebergs högar, ungefär i midten af Häradet, der äfven Tingshuset varit beläget, innan Glumslöf blef Häradets Tingsställe *). Att Röneberga höjden gifvit Häradet sitt namn, synes derföre otvifvelaktigt, och är äfven af alla antaget. Rörande upphofvet till namnet, såsom tillhörande Röneberga i inskränktares bemärkelse, har man deremot, antingen råkat i ovisshet, eller stannat i olika meningar. Ordet,

*) På förstnämnde ställe, söder om vägen, invid de sydöstra högarna finnas ännu några stenlemningar efter detta Tingshus.

som i K. Waldemars Jordebok skrifves *Runebiarght* (Runeberget) skall nemligen kunna härledas, antingen från en härstädes begrafven kämpe vid namn Rune, eller ock af *Runa*, i bemärkelsen af en rad (linea), och skulle då betydja "en rad af berg eller backar." Den förra meningen hafva de äldre författarne, i enlighet med traditionen anført eller antagit; vid den sednare, som först ej utan villrådighet blifvit framkastad af Sjöborg, har denne sluteligen sjelf stannat. I den förra meningen yttrar sig Wessman: "Man har gemenligen trott att detta berget blifvit kalladt Röne- eller Runeberg af någon kämpe Rune, som der skolat stupat i en enviges kamp mot kämpen Balder, hvarom berättas således: Othin hade en son, som het Balder. Densamme förde krig med konung Hater, som bodde i Slesvig, och bygde först Haterslef. Denna afguden fick sedermera svinnsoten, och när de möttes uti striden, stack Hater honom uti sidan, hvaraf han dödde. Balder, som först uppbygde Balderslef, hölt en märkelig slagtning med kämpen Rune, för sin hustrus skull, med hvilken denne hade något misstänkt umgänge, och sjunga barnen ännu härom således:

Balder Rune och hans vif
de begynte ett stort kif

På Thurö, der slog Balder Rune &c."*).

Äfven Bring anför denna sägen efter Stobæus, hvilken tillägger att *Jätten Rune* skall blifvit begrafven i Runeberga-högen (in colle Runebärg), samt har intet att emot tillförlitligheten häraf invända**). — Sjöborg hyser deremot, som nämndt är, en annan mening, så väl rörande anledningen till högarnas uppkastande, som upphovvet till namnet, och yttrar, först i sin Nomenclatur: "För min del finner jag ingen mera sannolik anledning till dessa högars uppkastande på denna trakt vid Landskrona, än det i Ragnar Lodbroks tid omkring medlet af 700-talet anställda Danska krigståg emot Skåningarna, som, dertill äggade af Jutländerne, gjort uppror emot Danska Regeringen, men blefvo slagne vid Uleryd. Högarne kunna då hafva blifvit uppkastade öfver de slagna, och fått namn af någon anförare Rune, som stupat, eller af gamla ordet *Runa*, hvilket utom andra bemärkelser, äfven betyder en rad, emedan högarne utgöra en, (ehuru icke enkel, icke eller alldeles rak), linie"***), samt sedermera ännu bestämdare i sina *Samlingar*: "Runebiarg, såsom häradet af ålder hetat, betyder en rad af berg eller backar; ty en linie kallas på gamla språket *Runa*. Denna rad af backar, eller Runeberg, har gifvit namn åt byn och åt häradet. — Ingen af dem kallas Runehö. Den största vid gården är den enda som har namn, och kallas Bålshög" †).

*) Wessmans Skånska Handlingar, p. 15—16. Jfr. Saxo Gram. B. 3.

***) Mon. Scan. Pars 1. p. 20.

****) Sjöborgs Nomenclatur p. 75, hvarest äfven (p. 76) den af Wessman anförda visan upptages, under benämning af "en gammal jul-leks visa," sålunda:

"Balder och Rune om hans vif

"Yppades dem en grotan kif,

"På Tunö, der slog Balder Rune."

Förf. tillägger, att "någon Balders namn kunde hafva bibehållit sig uti Baldringe i Herrestads Härad," men anför äfven flere omständigheter, de der efter hans förmenande utvisa, att slaget icke förefallit i Skåne, utan i Danmark.

†) Sjöborgs Samlingar för Nordens Fornälskare. T. 1 p. 108—109.

Jag gillar icke fullt Sjöborgs sistnämnde, något skrufvade gissning rörande namnet. Runa betyder visserligen *streck, linea* (Björn Haldorsens Islandske Lexicon), men förekommer, mig vetterligen, hvarken i den härifrån något skiljaktiga vidsträcktare bemärkelsen af *rad*, eller i sammansättningar af ifrågavarande beskaffenhet. Dercmot talar ock traditionen bestämdt, och alla äldre personer intyga, att de, så långt de minnas tillbaka, hört sägas att Jättekonungen Rune skall vara begrafven i den största högen, som kallas Bålhög (icke Bålshög). Om således, i enlighet med denna gamla sägen, Kung Rune gifvit hela den med ättehögar beströdda backen sitt namn, tyckes det varit mindre nödigt, till och med mindre passande, att äfven med samma namn beteckna någon viss hög, (Runehög på Runeberg, eller, efter Sjöborgs eget språkbruk på sist anförda ställe, Runeberg på runeberg) då uppmärksamheten likväl förutan detta utpekande företrädesvis fästes vid dess högsta punkt, tillika den högsta punkten i hela häradet, der Bålhögen så vördnadsbjudande reser sig. Man må icke af fornsagan begära något öfverflödigt, än mindre något opassande; det ena försvinner lyckligtvis lika lätt, som det andra i tidens natt, ehuru rik dagen än må vara derpå. Hvad åter beträffar Sjöborgs gissning rörande anledningen till högarnas uppkastande, så låter det deraf allt för troligt, att stället för det omtalade slaget infaller i denna ort, kanske äfven inom detta härad, för att dömma både af läget och den mer än vanliga mängden af ättehögar och andra fornlemningar, som här finnes; men som dessa ättehögar äro, i större och mindre flockar, spridda kring hela häradet och äfven utom detsamma, så kan denna gissning mindre väl lämpas på läget af några vissa högar, utan måste anses såsom tjänande till upplysning om ortens märkvärdighet i antiqvariskt afseende i allmänhet, och i denna syftning vill jag ock anförä Sjöborgs ord härom i dess "Samlingar:" "Saxo (m. fl.) anförä att - - ett slag stått emellan Ragnar Lodbrok och de upproriske Skåningar - - - på Skånes vestra sida vid Ulleryd nära Landskrona. Något ställe, som heter eller hetat Ulleryd, finnes hvarken vid Landskrona eller på något annat ställe i Skåne. Detta Ulleryd lär således vara Örja kyrkoby, som är belägen emellan Landskrona och Runeberga högar, och äro dessa högar således minnesmärken efter slaget vid Ulleryd. — — Må hända fältet vid Runeberga högar i Saxos tid varit en betesmark, rikeligen bevuxen med ängull, *erriophorum polystachion*, och derföre kallad Ullängen. Saxo kallar stället *Campus Laneus*, hvaraf Lagerbring gjort Ulleryd" *). Gissningen saknar icke sannolikhet. Örja utgör den lågländtaste trakten af fältet mellan Röneberga och hafvet. De ättehögar, som äro derintill närmast, äro vid de fordom s. k. Oshusen, numera Ulricehus, vid kusten mellan Helgarp och Landskrona, hvarom mera en annan gång.

Några omständligare upplysningar öfver hvar och en af detta härads utmärktare fornlemningar, som kommit till min kunskap, må nu följa.

Runebergs högar äro belägna på en ansenlig höjd, som på trenne sidor har något tvärare sluttningar, men mot söder småningom aftager och försvinner mot Asmundstorps kyrka, $\frac{1}{3}$ mil derifrån. De egentliga flockarna der-

*) Sjöborg. l. c. p. 109.

af, på backens tvänne högsta punkter, äro delade genom en sänkning af åsen, sträcka sig efter dennes läge i en oordentlig kedja från nordvest mot sydost, der de flesta, men något mindre, ligga i en tätare krets, och upptaga inalles en längd af ungefär 1200 alnar, hvilket tydligare kan inhemtas af den charta jag bifogat, för att visa dig grundritningen af denna utmärkta fornlemning i dess närvarande skick. Man finner deraf att högarnas antal betydligt minskats sedan Sjöborgs tid, och att till och med minnet af lägen för några af de felande redan försvunnit, hvilket småningom inträffar med de flästa så beskaffade minnesmärken i en ort, der man så väl behöfver både jord och sten, hvarföre jag ock ansett det vara hög tid att afteckna dem. Denna samling af ättehögar, som enligt Sjöborg fordom lära hafva utgjorts af 40 högar, hvaraf denne ännu kunde räkna 32, bland hvilka 20 voro ansenliga och oskadade, består för närvarande af 26 högar från de största räknade till och med de aldra minsta. Dessutom äro på chartan upptagna platserna för 2:ne som nu äro borttagna; de öfrigas känner man icke. De torde hafva legat längre i sydost mot Röneberga by. Utom denna egentliga samlingen af ättehögar kunna dock äfven räknas hit fyra eller fem högar af medelmåttig storlek, spridda mellan Runeberget och Asmundstorps kyrka, hälst de till det mesta äro belägna på fortsättningen af höjden, och inom samma Församling.

Vid uppkastandet af dessa högar, likasom i allmänhet af dem, som finnas här i orten, tyckes man gemenligen först hafva affattat omkretsen medelst anläggandet af en cirkelformig rand af mindre stenar, i hvars midt sjelfva kumlet af grofva och på inre sidorna flata stenar i en aflång fyrkant är uppfördt. Det förra kan man iakttaga vid de flesta ättehögar i denna ort, hos hvilka stenkannten (fotkedjan) merändels här och der är synlig, och hela förhållandet har funnits äga rum vid alla de högar, hvilkas utkastande jag öfvervarit eller hört omtalas, och tyckas sålunda dessa ättehögar hafva mera likhet med de flesta i Tyskland undersökte, än med öfra Sveriges*).

Den största och högst belägna, eller *Bålhögen* (1), har en omkrets af 174 alnar och en rundad sluttning från högsta punkten af 32 alnars medellängd, något längre på södra sidan der marken sluttar. Den är ofvanpå nästan flat till 7 alnar rundt omkring från nämnda punkt, och föröfrigt väl bibehållen och vårdad**). Hvad Sjöborgs mening beträffar, att "öfverst på de kullar, som kallas Bålhög" (med hvilket namn han anför flere), "tyckas först bålen varit uppförda och liken brända, hvarefter askan uti dem blifvit nedsatt***)", vill jag här blott anmärka, att denna hög på intet vis bär märke af att hafva varit någon gemensam begravningsplats, då den är fullkomligt symmetriskt afrundad, likasom de öfriga omgifven eller begränsad af en stenkrets, som här och der något litet tittar fram, samt ej tyckes undergått någon betydligare förändring till sin form från sitt första uppkastande. Såsom en sådan gemensam begravningshögd skulle jag snarare anse den stora ättehögd, som finnes på kusten emellan Råå och Rydebäck, hvilken ej allenast har en oregelbunden omkrets, utan äfven ofvanpå och

*) Se Klemm, Handbuch der Germanischen Alterthumskunde. Dresden 1836 p. 98 m. fl. st.

***) Det samma kan thyvärr icke sägas om Kungshögarna i Svea land. (Utg. amn.)

****) Sjöborgs Nomenclatur p. 74.

på sidorna, flera fördjupningar och ihåligheter (så att en mängd ormar och äfven räfvar der uppehållit sig), samt utgör en ännu större massa än den ifrågavarande. Men denna kallas icke Bålhög, utan ganska bestämdt *Bånnhög*, hvilket namn är något helt annat och med lätthet härledes af Bann, som ännu finnes i Tyskan med bemärkelsen jurisdiction, Lagsaga, och äfven i gamla Svenskan, hvaraf *banna*, förbuda, äfven dömma, och i Leges Barbarorum antiquæ bannire, hvarföre ock denna såsom tillhörig ett helt distrikt, äfven synes varit en gemensam begravningsplats. — Vid lindrig gräfning i Bålhögen har jag dock på $\frac{1}{2}$ alns djup funnit några kolstycken. Högen är det vackraste och med största omsorg uppförda monument i orten. Den har närmast bredvid sig 3:ne mindre högar af hvilka den nordvestra (2) har en något plattare form än de öfriga, med 144 alnars omkrets, men lika stor plan ofvanpå, som Bålhögen; den norra (3) har 98 alnars omkrets, och den medlersta (4), blott 78. Den sistnämnda är beväxt med den täcka *Coeloglossum albidum*. Den andra högen, som har ett lika känt namn, och hvars storlek ej kommer långt ifrån Bålhögens, är den s. k. *Höljer Danskes hög* (5) den längst i nordvest, i sjelfva sluttningen af backen, och omkring 420 alnar från Bålhögen belägna, har 168 alnars omkrets och en medelsluttning af 30 alnar från högsta punkten till marken, samt en plan ofvanpå af 12 alnars genomskärning. ”I denna hög, på hvilken fordom ravnar (korpar) hållit mycket väsende, har man för några år sedan, vid gräfning på en alns djup funnit ett helt mennisko-benrangel, som blifvit fördt till kyrkogård; men midt inuti högen sitter i full rustning, *Höljer Danske*, som också varit konung.” Mellan denna hög och den förenämnda finnas ännu trenne högar, den ena (6) af medelmåttig storlek, de andra (7 och 8) än mindre, hvilka nyligen blifvit upplöjde, dock icke utkastade. Af högarna på andra sidan Bålhögen invid gården, är den närmaste (9) afjennad, och en annan nära derintill (10), vid byggningens grundläggning år 1811, alldeles borttagen. ”Upputi den sistnämnde hade man funnit en bajonette af nu bruklig form att fastskrufva, samt vid gräfning vid roten af högen, ett stenhvalf, likasom en ugn, ungefär fyra alnar långt, men helt trångt, hvarutur man rakat fram en sådan mängd af ett gult, fett ämne, fullkomligt liknande smör, att en balja dermed fylldes.” Äfven stycken af lerkrukor och ben hade — enligt en annan persons berättelse — der funnits. Bland de öfriga, närmast byggningen belägna högarna, är en, (11) liggande i nästan rät linea med de sistnämnda, och hvars starka insänkningar och ojemma sidor utvisa att den tillförene blifvit öpnad samt sand från densamma hemtad, nyligen vorden åter undersökt, ock funnen innesluta en stenkammare af något öfver 3 alnars längd, 6 kvarters bredd och 5 kvarters höjd, med öppning mot sydost, och med en stor flat sten, rest i nordvestra ändan, samt tre eller fyra dylika på hvardera sidan. I stenkammaren, som nu var utan hvalf och fylld med mylla, sand och stenar, träffades endast ett par små stycken af en föga bränd lerkruka, hvilken tyckes haft utarbetade kanter eller bräddar och i hvars massa, grofva, hvita kiselkorn efter vanligheten finnas. Af stenkammarens, öfver den omgifvande marken, betydligt upphöjda läge, äfvensom af sandlagrens bågformiga krökning, kunde slutas, att åsen här varit kullrigare, och att i allmänhet högarnas uppkastande skett på bekostnad af den närmast omgifvande marken, som derigenom blifvit mera jennad. Upp uti högen, en aln under ytan nära den ena kanten, är,

sistlidne sommar, funnen en jernkula af ett par tums diameter. — Den närmast härintill i backens sydvestra sluttning uti trädgården liggande ansenliga högen (12) med en omkrets af 126 alnar, och som har en annan mindre (13) vid sin sida, inbjuder med ett vida annorlunda beskaffadt utseende, till storartade betraktelser öfver förr och nu, under det man från smakfullt anlagda gångar och grässoffor, under lummiga björkar och granar, förmedlande forntidens alvar med nutidens smidighet, njuter anblicken af landskapets utmärktaste punkter, hvilket gifvit åt denna hög det nymodiga, men väl förtjenta namnet af Belle Vue.

De på den sydöstra och vidsträcktare hufvudhöjden befintliga högarna ha ett mera kretsformigt läge, och sinsemellan en mera jemnlik storlek. Dock äro tvänne af dem något större än de öfriga, nemligen den närmaste (14), som är väl bibehållen och af 113 alnars omkrets, samt den sydligaste (15) som äfven är den spetsigaste, med räta sidor och en omkrets af 117 alnar, och kallas vanligen Blåbärsbacken för den mängd sådana buskar, hvarmed den är beväxt. Utom de tre helt små högarna (kullarna, 16, 17, 18) invid den sistnämnde, äro på samma sida om vägen ännu fyra, af hvilka en (19) är fullkomligt oskadad, de två yttersta (20, 21) tämligen bibehållna, men den fjerde (22) genomgräfd, likasom en annan (23) öfver hvilken vägen löper, och alla af medelstorlek, eller omkring 80 alnars omkrets. De öfriga på norra sidan om vägen (24, 25, 26), mästadels af samma storlek, och vid hvilka en stor sandgrop är upptagen, äro till större delen upplöjda. Ännu framsticker här och der en Praktnejlika (*Dianthus superbus*), vittnande om sin fornda trefnad härstädes.

Sådant är det närvarande utseendet af denna ansenliga fornlemning, öfver hvilken, såsom den största i denna ort, jag lemnat en utförligare beskrifning, på det man deraf äfven må kunna närmare sluta till beskaffenheten af de öfriga, och göra noggrannare jemförelser med andra orters likartade minnesmärken, än som hittills skett. Om de fornsaker, som, tid efter annan, härstädes skola blifvit funne, och af hvilka största delen säges blifvit lemnad till en Kronofogde i orten, utan att man sedermera erhållit någon underrättelse om dem, har jag icke kunnat få någon närmare kunskap. Blott en af dem, nemligen ett Svärd eller Dolk *) har jag haft tillfälle att se, och som detta tillhör de sällsyntare fynden, bifogar jag en teckning deröfver. Detta svärd är för några år sedan funnet i en mindre hög, som då blef utkastad, och var belägen på fortsättningen af åsen, närmare Röneberga by, som ligger nedanför densamma. "Midt i denna hög har man anträffat ett stenrör, som omfattat ett mindre rum, i hvilket svärdet legat, men spår till några andra lemningar har icke förmärkts. Svärdet tycktes hafva varit omgifvet af en balja eller annan betäckning, hvilken straxt sönderfallit." Det lærer vid upptagandet varit helt, men sedermera blifvit sönderbrutet i flere stycken, af hvilka några, hörande till fästets knapp, saknas. Det är helt och hållet af bronze; längden utgör $12\frac{1}{2}$ tum. Fästet, försedt med en böjel, hvaruti klingan är inpassad och fästad förmedelst fyra naglar, är, efter vanligheten, mycket kort. Böjelen är $4\frac{1}{2}$ tum lång. Knappen, hvilken är rund och flat, har haft minst $1\frac{1}{2}$ tums diameter, samt varit prydd med fina, noggrant utarbetade streckningar, likasom böjelen. Greppet är af en tums största diameter,

*) Se Klemm. I. c. p. 251.

ter, något plattadt, och har på dessa sidor djupa, i zicksack gående inristningar. Det har vid böjelens början ett hål af en lineas diameter vid hvardera ändan; och tyckes i detta hafva setat en plugg, måhända af träd, såsom inuti kan ses, hvilken förmodligen tjenat till fäste för den massa af fin sandblandad lera, som utgjort formen för ihåligheten, och hvarmed denna är hårdt fylld. Metallens tjocklek i greppet är omkring en linea. Böjelen, som är $2\frac{1}{2}$ tum bred och $\frac{3}{8}$ tum tjock, har en cirkelrund ursvängning, omkring hvilken ses de upphöjda knapparerna af naglarna, omgifna af sina streckningar. Klingan, hvars spets saknas, är nedom böjelen $8\frac{3}{8}$ tum lång, och synes hafva varit åtminstone en tum längre. Dess bredd vid böjelen är $1\frac{3}{8}$ tum; midtpå $1\frac{1}{4}$ tum. Den har midt efter, en kullrig upphöjning, och är vid böjelen en god $\frac{1}{4}$ tum tjock, samt på båda sidor försedd med egg. Mellan dessa och upphöjningen äro dubbla refflor, hvilka småningom hopgå mot spetsen. Metallen, som helt och hållet saknar böjlighet, har i brottet en rödbrun färg, liknande säcklack, och är, både i fästet och klingan mängd med skönt guldglänsande korn af ljusare färg, samt har här och der blåsor, hvaraf vill synas, som voro tvänne, icke fullkomligt sammanblandade metaller använda vid gjutningen af detta både till arbete och proportioner utmärkt vackra svärd.

Innan jag slutar detta bref, må jag blott tillägga några ord om sägnerna rörande ofvanbeskrifna ättehögar. — Det förtäljes, att folk, som rest der fram, blifvit af okända makter hindrade i sin färd, samt dervid fått se besynnerliga ting; att man i granskapet af ättehögarna plötsligen kunnat bli så förvillad, att man ej hittat derifrån, utan irrat hit och dit, och sluteligen kommit tillbaka till samma ställe; att, en gång, en tös (flicka), som vaktat grisar vid en af högarna, funnit en samling af kol och för ro skull dermed försökt att rita, men att, då kolen icke gifvit någre streck, hon hemtagit åtskillige af dem för att visa det besynnerliga förhållandet, hvarvid de befunnits vara silfverpenningar, samt att man genast derefter skyndat till stället för att taga vara på de öfriga penningarna, men då funnit — ingenting. I en annan hög skall man tre hela somrar varit sysselsatt att gräfvä efter en "penningkista," och sista sommaren, då man trott sig vara nära skatten, vågat gräfvä endast nattetid. Då kistan ändteligen blifvit synlig, hade en af skattsökarne, som vändt sig om, fått se sin gård stå i brand, hvarpå han, under utrop af förskräckelse, gjort de öfrige uppmärksamme. När, kort derefter, kistan skulle upplyftas, var hon försvunnen.

Förteckning öfver en samling af äldre Skildrier på Säteriet Rossvik i Södermanland.

1. **S. R. R. Friherre Flemming.**
Målningen synes vara från början af 1700-talet.
2. **Friherrinnan Eleonora Rosenhane, född Oxenstjerna.**
3. **General-Adjutanten, Grefve af Dohna, Landshöfding.**
4. **S. R. R. General-Öfverståhållare Gr. (Christoffer) Gyllenstjerna.**
Född 1647 † 1705. "Fick nitton dödliga blessurer 1676 i Lundska slaget med de Danska."
5. **D. Banér, Friherre.**
6. **Lage Brahe, S. R. R., Fru Görvels tredje man.**
7. **Görvel, född - - -**
Aftagen vid 80 års ålder. Händerna hvila i en af de från halsen nedhängande stora guldkedjorna. Sagen är att hon, vid nyssnämnde ålder, 3:dje gången stod brud.
8. **S. R. R. Hogenskild Bjelke.**
Son af R. R. Nils Pedersson Bjelke. Halshuggen i Stockholm den 3 Junii 1605.
9. **D. R. R. Grip, Fru Görvels första man.**
10. **Sigurd Ulftund, D. R. R. Fru Görvels andra man.**
11. **Dr. Christina d. ä.**
Aftaget i Hennes yngre år. Blå ögon. Ljust hår.
12. **Dr Christina.**
13. **Carl Gustaf Båth, Friherre.**
Förestäld i rustning.
14. **Riks-Rådinnan, Friherrinnan (Beata) Rosenhane, född Sparre.**
Klädd i mörk klädning med ett band af samma färg öfver venstra axeln. — Mörkt uppkammadt hår. Ljusa ögonbryn. Ansigtet saknar uttryck.
Dotter af Bengt Sparre till Rossvik och Christina Båt. Gift d. 12 Julii 1636 med R. R. Schering Rosenhane. "Det föll mig i sinnet," säger den sistnämnde i sin egenhändiga lefvernesbeskrifning, "uti en lyckosam stund, at jag fattade behag och kärlek till Beata Sparre, som nu är min kära hustru, hvilken kärlek jag ifrån den tiden in til denna stunden stadig och oförändrad burit hafver och in til min dödsstund draga skall. Samma dagen efter måltid gick Draken och jag till Christer Posse, honom at va-

ledicera, och funno der bemålde Jungfrur Sparrarna för oss *). Och sedan vi der hade druckit några glas vin, valedicerade vi, och tog jag i det samma Jungfrunes handske til mig, och gingo i vårt herberge til Frans Vinskänk, och medan hästarne upbetslades, skref jag en liten sedel till B. S. låtandes henne någorledes min affection emot henne förnimma, stack sedan samma sedel uti hennes handskefinger och sände henne til handa.”

15. General Friherre Nils Cloth.

Förestäld i rustning. Ett ädelt, skönt ansigte.

16. R. R. Grefvinnan Wrangel.

Klädd i svart klädning, röd tröja, samt öfverklädnad med hvita bräm.

17. Spens. (Ung flicka).

Hel fig. Klädd i ljusblå klädning. — Utmärkt skön. Tilläfventyrs dotter af Kongl. Rådet och Presidenten Gr. Jacob Spens, hvars svärföräldrars porträtter finnas i Samlingen. Se N:o 33 och 34.

18. Grefvinnan M. Sofia De la Gardie.

Klädd i en prägtig svart klädning. — Stora blå ögon. Ljust hår.
Dotter af Jac. Pontusson De la Gardie (?).

19. Konung Carl den X:de.

20. Thure Bielke (Riks-Råd).

Hel fig. Klädd i Burgundisk dräkt. — Blekt, vackert ansigte.

Son af Nils Pedersson Bielke. Gift med Margaretha Sture. Halshuggen i Linköping 1600.

21. Friherre Nils Kagg, Öfverste.

Förestäld i rustning.

22. S. R. R. Grefve Lars Kagg.

Klädd i rustning.

Son af Nils Kagg till Kjellstorp. Född 1595 † 1661. Gift med Agnes Ribbing. Begrafven i Floda kyrka i Södermanland. Inskriften på hans graf är af Stjernhielm.

23. General m. m. Friherre Sjöblad.

Förestäld i rustning. — Ett skönt Svenskt ansigte.

24. Grefvinnan Malin Stenbock, gift med Riks-Skattmästaren Seved Båth.

Klädd i svart klädning med rika broderier.
Dotter af R. R. Gustaf Stenbock och Beata Margaretha Brahe.

25. S. R. R. Grefve G. Bonde.

Hel fig. Röd öfverklädnad med hvita bräm.

26. Fru Grefvinnan Oxenstjerna.

Klädd i broderad klädning med himmelsblått, veckigt siden-lif. — Mörk hy. Blåa ögon.

*) Beata och Maria Sparre.

27. *Friherrinnan Märtha Ryning.*
 28. *General m. m. D. Berchner.*
 29. *Hedvig Sofia, Prinsessa af Sverige.*
 30. *(Ulrica) Charlotta Liewen, R. R. Gr. G. Bondes första Fru.*

Klädd i mörkbrun klädning. — En dyster skön blick.

Dotter af Generalen Friherre Bernhard von Liewen och Hedvig Lovisa Horn. Död den 1 October 1735.

Gr. Bonde blef andra gången gift med Vivika Trolle, Fr. Trolles dotter. Om dessa sina hustrur yttrar han sig sålunda:

”Jag fick först mitt *Lif* se'n gammal jag var
 mot trettio år, dock *lif* nu ej har,
 ty sex år se'n min *lifs* tid var till slut.
 Jag valde igen til hustru mig ut
 ur Skåne et *Troll*, som gjort mig stor mån
 och skaffat mig fram båd' dotter och son.”

31. *Fru Grefvinnan Juliana Christina Bonde, g. m. Generalen Nils Cloth.*

Klädd i röd klädning och ljusblå tröja. — Blåa ögon. Brunt hår. Ett utmärkt skönt ansigte.

32. *Seved Båth, Friherre, Riks-Skattmästare 1688.*

Son af Bo Gustafsson Båt till Follnäs och Anna Ribbing. Född 1615 † 1669 och begrafven i Sorunda.

33. *S. R. R. Riks-Skattmästaren G. Bonde.*

Son af R. R. Carl Bonde och Beata Oxenstjerna. Död i Hamburg 1667. Begraven i Spånga kyrka.

34. *Fru Anna Persdotter Natt och Dag.*

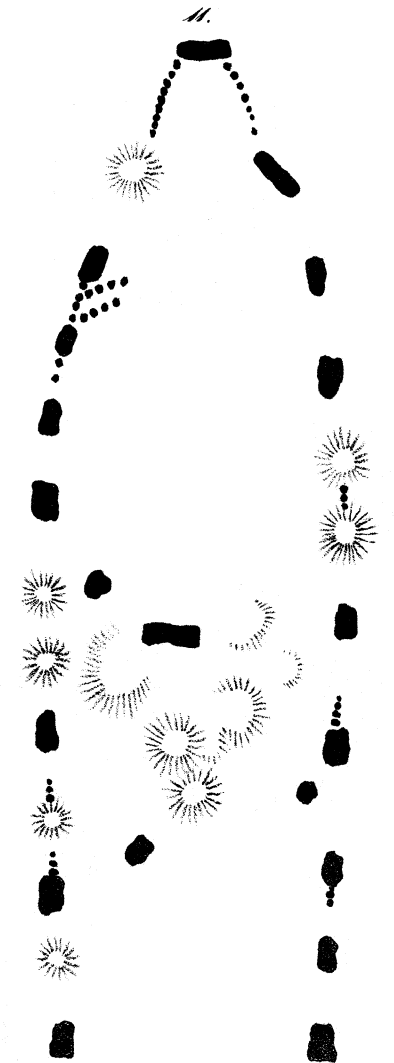
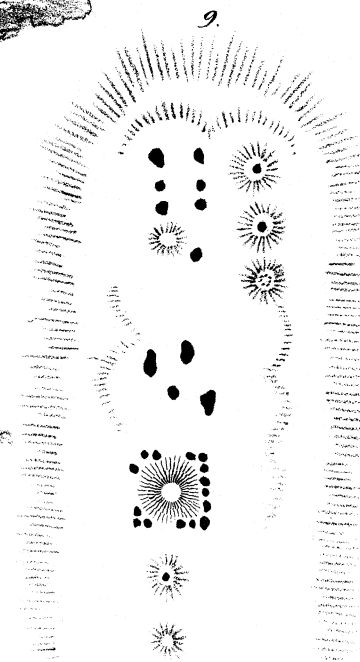
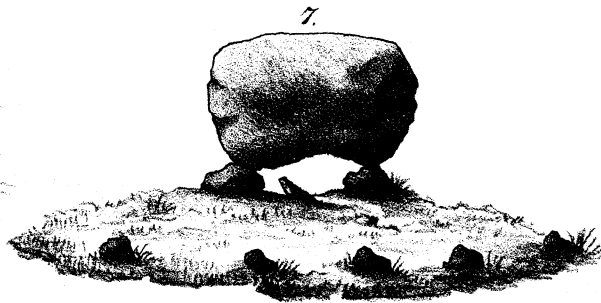
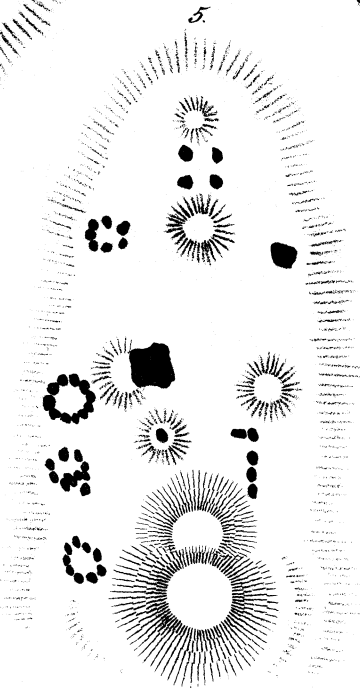
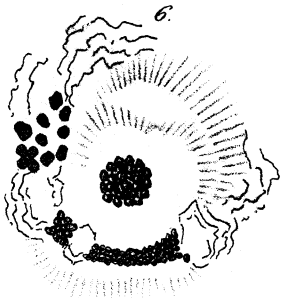
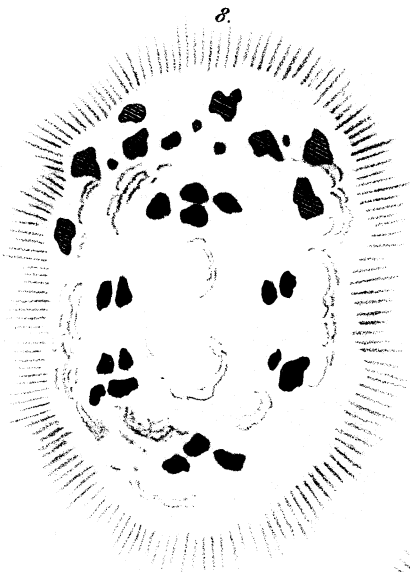
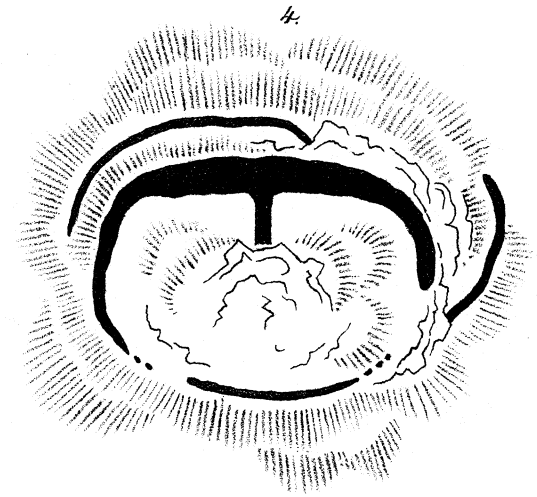
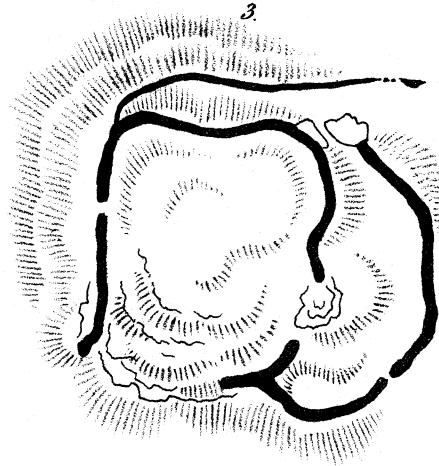
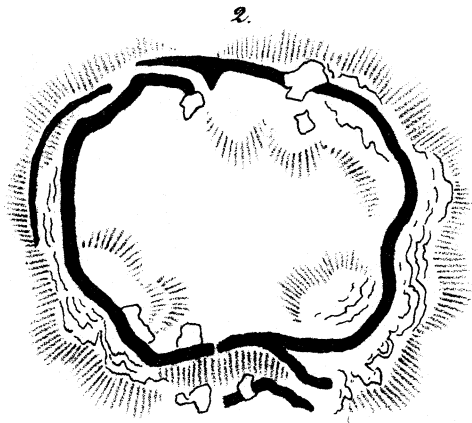
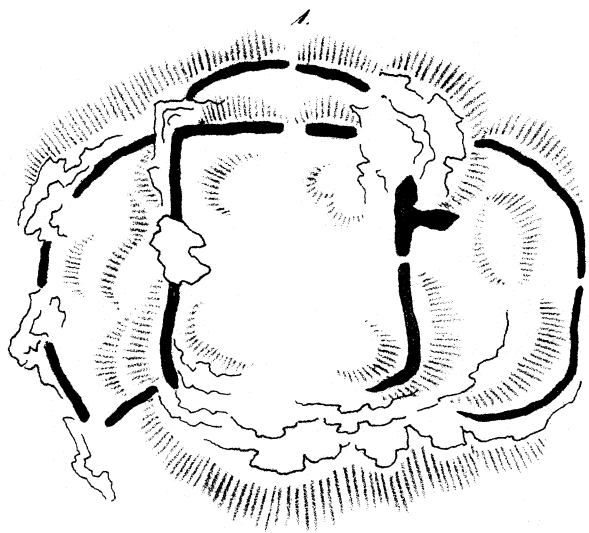
Född 1630 † 1691. Dotter af Hertig Johans Råd, Peder Nilsson Natt och Dag, samt Sofia Stenbock. Gift med Riks-Skattmästaren Gustaf Bonde.

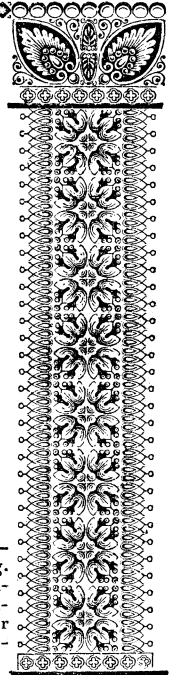
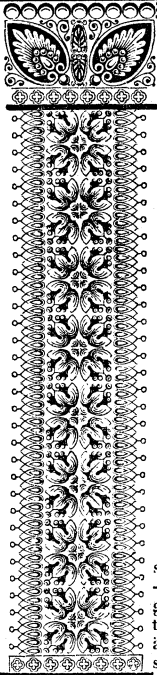
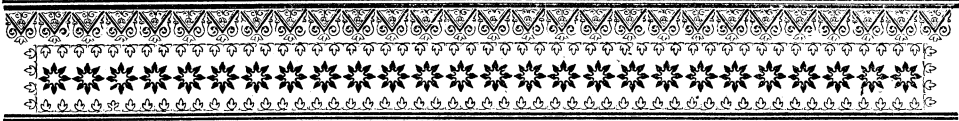
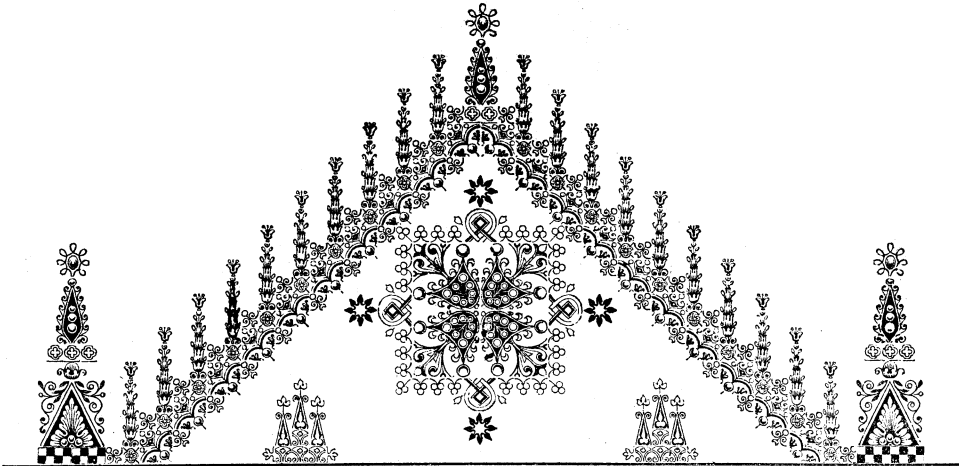

Förklaring öfver sista Pl.

1. Borg på Stålbërget, sid. 5 hvarest *origtigt* uppgifvits att borgen äger endast en ingång. — 2. Nogsta borg, sid. 6. — 3. Korslöhe Borg, sid. 12. — 4. Stenby Borg, sid. 34. — 5. Grafplats i Skallbacken, sid. 5. — 6. Stensättning vid Brandstad, sid. 3. — 7. Offersten vid Arla, sid 3 och 4. — 8. Stensättning vid Kumla, sid. 9. — 9. Grafplats vid Korslöth, sid. 13. — 10 och 11, Åsa Domaresäte, sid. 24 &c.

Pris: 1 R:dr 16 sk. Banko.

Rättelser.

Sid. 9 r. 26 står 16, läs 17. — s. 16 r. 13, soäkt, l. sökt, — s. 19 r. 7, finss, l. finnas. R. 43. förbränning, l. förbränning. — s. 20 r. 11, uppekålla, l. uppehålla. — s. 21 r. 4, l. fullständigaste — r. 34, uppbrände, l. uppbrände. — s. 22 r. 45, Adificatum, l. Adificatum. — s. 24 r. 30, Sile, l. Sili. — s. 33, r. 9, är ättehög, l. är en ättehög. — s. 35 r. 12, Peningsköld, l. Peringsköld. — s. 47 r. 34, insäkningar, l. insänkningar.

Dessa och interpsefelen, härrörande af Utgs ovana vid correcturläsning, torde ursäktas.

